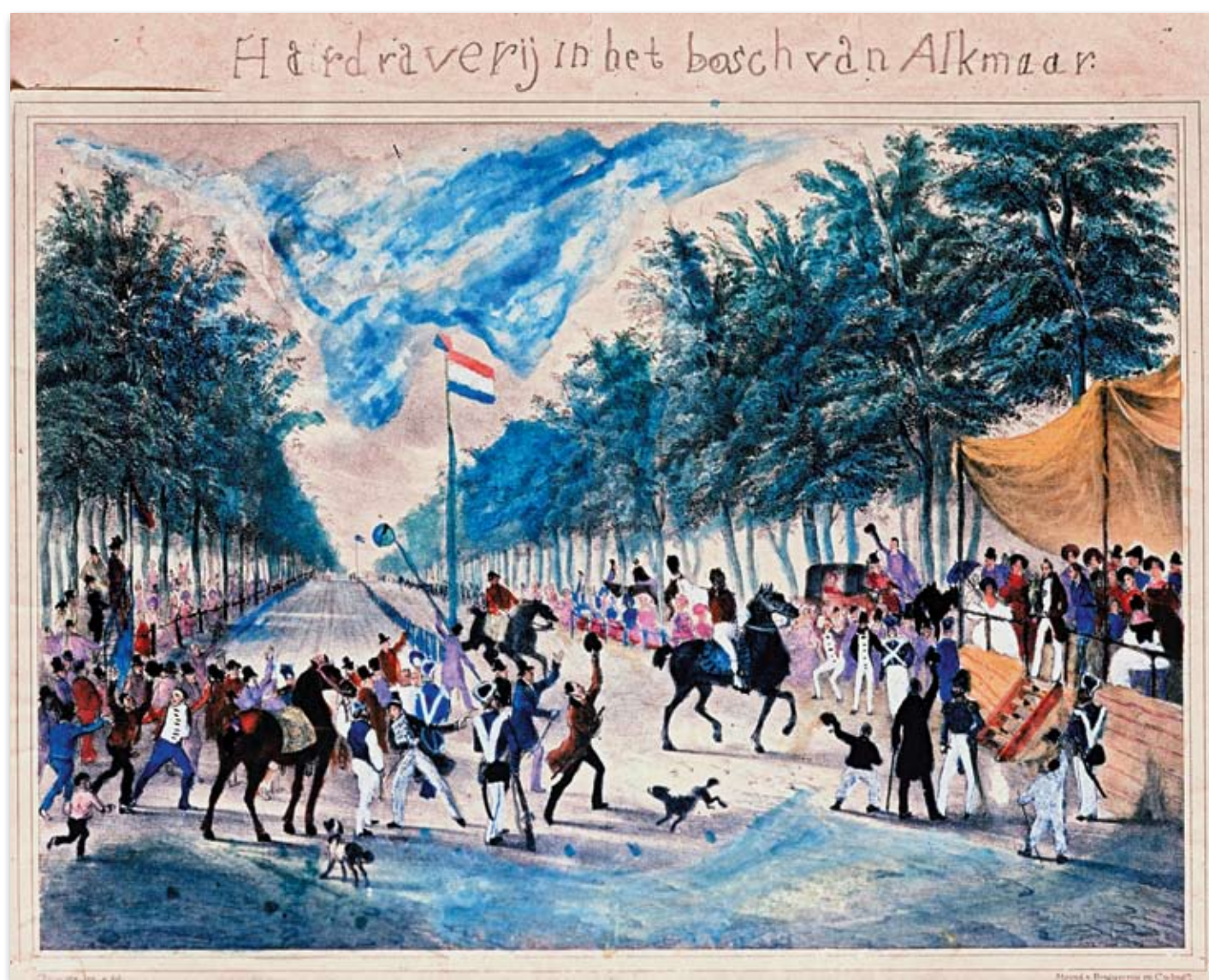

Prijzen en premies in de harddraverij

Litho van de harddraverij gehouden in de Hout te Alkmaar ter gelegenheid der Algemeene Tentoonstelling der Hollandsche Maatschappij van Landbouw in 1850. Deze in 1847 opgerichte maatschappij hield jaarlijks een grote landbouwtentoonstelling, hier in Alkmaar van 25 tot 29 september 1850, waarin een draverij op woensdag 25 september om 12 uur, met een prijs van de gemeente in zilver ter waarde van f300,- en een premie. De prent werd ingekleurd met de kinderhand van Gerardus Johannes de Goede omstreeks 1890. (Collectie Rijtuigmuseum Leek)

Tegenwoordig heeft een sportman of -vrouw die succes heeft al gauw een kast vol glimmende bekers bij elkaar gewonnen. Die zijn misschien strelend voor het ego, maar verder tamelijk nutteloos en daarbij meestal niet van een waardevol materiaal gemaakt. Vroeger was dat anders. Toen kon je nuttige gebruiksvoorwerpen winnen, die ook nog een aanzienlijke waarde bezaten. De prijzen en premies die in de negentiende eeuw in de harddraverij werden gewonnen, zijn tegenwoordig gezocht antiek en vaak van museale kwaliteit.

Draverijen met een paard 'onder de man' of voor een sjees of slee waren een geliefd volksvermaak, in de stad en op het platteland. Al eeuwen wordt er met paarden in wedstrijdverband gedraafd bij jaarmarkten en andere festiviteiten. Prijzen daarvoor werden al in de zestiende eeuw gemeld. Zulke wedstrijden met gewone boerenpaarden werden georganiseerd door het stadsbestuur en de middenstand die zo probeerden meer volk en meer handel aan te trekken. Zij schreven wedstrijden uit waarbij de paarden telkens in paren tegen elkaar draafden over een recht stuk weg van 360 ellen. De snelste ging door naar de volgende 'omloop' of ronde. Er werd gestreden om een 'prijs' en een 'premie', vaak aanzienlijke geldprijzen, maar het konden ook fraaie gebruiksvoorwerpen zijn als trommels, kandelaars, een olie- en azijnstel, een tabakskomfoor, een soezenbak, een schrijfgarnituur. Soms werd een kostbaar span hoofdstellen uitgereikt.

Enkele van de spannen hoofdstellen die als prijs of premie werden gewonnen. Links een 'katjes' hoofdstel met schelpen bezet. Rechts de prijs die op 18 juni 1850 in Leeuwarden werd gewonnen (collectie Rijtuigmuseum Leek).

Arian de Goede won op de harddraverij te Purmerend, gehouden op de Zuiderweg in de Beemster in 1820, dit stel zilveren sporen.

Eeuwenlang werden de paarden zonder zadel bereden, de ridders zaten enkel op een deken. Zo'n 'koers onder de man' heet een 'bereden draverij'. Pas in het midden van de negentiende eeuw ging men over op het 'aangespannen draven', ook op een veel langere baan. Toen werden de eerste draf- en renbanen aangelegd. De sjees (of 'chais', van het Franse woord 'chaise' voor stoel) werd in de tweede helft van de negentiende eeuw verbouwd tot een eenpersoons wedstrijdrijtuigje. De grote houten wagenwielen maakten allengs plaats voor kleinere, metalen spaakwielen met luchtbanden.

In het begin werden de paarden niet speciaal gefokt voor de draverij. Het waren de paarden die hun gewone boerenwerk deden, mee naar de jaarmarkt gingen en bij die gelegenheid dan aan een wedstrijd meededen. Later kregen de wedstrijden meer aanzien en de snelste paarden werden met elkaar gekruist. Zo ontstond de speciale harddraver die enkel voor wedstrijden werd ingezet en het werd voor welgestelde lieden – boeren, kooplieden en adel – een hobby om harddravers te houden.

Arian de Goede (1766-1842) was zo'n rijke boer – tevens een succesvol vee- en paardenkoopman – die veel aan harddraverij deed. Hij woonde op de kapitale plaats 'de Eenhoorn' aan de Middenweg in de Beemster. Op de Zuiderweg won hij een stel zilveren sporen in de koers die op 24 augustus 1820 werd gehouden. Deze Arian was de eerste van vier generaties De Goedes die letterlijk hun sporen verdienden in de harddraverij.

Handvat van een gouden zweep; 1842, Winsum, Groningen.

Links: twee zilveren trommels, de ronde voor beschuit, de rechthoekige voor oubliés, op een kristallen blad, 1847.
Boven: viscouvert met gravure: Zaandam 1861.

Zijn zoon Cornelis de Goede (1809-1871) volgde hem in de handel en hij werd een van de belangrijkste vee- en paardenexporteurs naar de Verenigde Staten. Om gemakkelijker zijn zaken te regelen, verhuisde hij naar Purmerend, waar hij ook raadslid werd. Met zijn compagnon J. van der Lingen exploiteerde hij in Amsterdam de stalhouderij 'De Berebijt' en hij had daarmee belangen in landelijke diligenciediensten. Handel en vermaak gingen voor hem samen met zijn belangstelling voor paarden en paardensport. Hij was winnaar van talloze prijzen op draverijen, zo won hij in 1842 een gouden zweep in Winsum, Groningen. Zijn liefhebberij bracht met zich mee behoorlijk verre reizen te ondernemen. Treinverbindingen waren er nog nauwelijks en om in Friesland te komen, moest je met de veerboot van Enkhuizen naar Stavoren, met paarden en equipage. Op 18 juni 1850 behaalde Cornelis op de grote kortebaandraverij in Leeuwarden met het paard 'de Kielkol' de eerste prijs: twee met zilver gemonteerde hoofdstellen, voorzien van het wapen van de stad, aangeboden door het gemeentebestuur. Twee maanden later was hij weer in Friesland, maar hij behaalde geen prijs op de draverij van 9 augustus. Mogelijk was hij er om een andere reden, want de krant meldde: 'De Heer C. de Goede heeft heden op de harddraverij te Leeuwarden aangekocht het paard "de Vlieger" (zwarte langstaartruin) hetwelk de prijs "de gouden zweep", aangeboden door Zijne Majesteit den Koning, won.'

Dat Cornelis vijf weken later met zijn nieuwe paard meedeed aan de harddraverij die in den Hout van Alkmaar gehouden werd op 15 september 1850 tijdens de grote landbouwtentoonstelling, is aannemelijk. Zijn zoon Arian vertelde veel later aan zijn eigen zoontje dat hij het kind was dat met zijn petje staat te zwaaien op de prent die van het evenement werd gemaakt. De man met de wandelstok zou dan Cornelis zijn.

Links: Cornelis de Goede met zweep, ca 1814.
Onder: 'De Vlieger' van Cornelis won in 1860 dit olie-en-azijnstel met zilver gemonteerd en een dito inktstel.

Zijn kleinzoon mocht de prent kleuren; deze Gerardus Johannes kon wel een beetje schrijven, maar nog niet zo goed spellen: 'Hardraverij in het bosch van Alkmaar'.

'De Vlieger' deed zijn naam eer aan, in de daarop volgende tien jaren had het dier veel succes. Op 14 september 1853 werd een kortebaandraverij gehouden vanwege de Veetentoonstelling der afdeling Beemster e.o. der Hollandsche Mij van Landbouw. Achttien paarden waren ingeschreven en het (nu zo genoemde) blesmerriepaard 'de Vlieger' met berijder H. Leurs won de premie: een olie-en-azijnstel, met zilver gemonteerd. Vee- en landbouwtentoonstellingen waren aan de orde van de dag en 'de Vlieger' won alweer, nu met berijder Arie Houtman, de eerste prijs op de groote harddraverij tijdens de groote landbouwtentoonstelling te Hoorn van 26 tot 30 september 1855. De winter van 1855 was behoorlijk streng, zoals blijkt uit dit bericht van 22 februari: 'Purmerend. Alhier werd een grote harddraverij met paard en arreslede, gehouden op het Groot Noord Hollansch Kanaal buiten de Amsterdamsche Poort, door een talloze menigte bijgewoond. De prijs bestaande uit twee zware fraaie zilveren kandelaars werd gewonnen door het paard "de Vlieger" van den Heer C. de Goede alhier.' Deze kampioen mocht zich zelfs in koninklijke belangstelling verheugen. 'Op de grote kortebaandraverij die op 9 september 1858 in Amsterdam werd gehouden en die door Zijne Majesteit den Koning en het Koninklijk gezin werd bijgewoond, won de heer C. de Goede met het paard "de Vlieger" de tweede prijs, zijnde een zilveren soezenbak.'

Cornelis' zoon Arian de Goede (1845-1902) en zijn kleinzoon Gerardus Johannes erfden zijn liefde voor de paardenfokkerij en de paardensport. Voor hen gold wel het vermaak, maar veel minder de handel, hoewel Arian het vee-exportbedrijf van de familie voortzette. Hun bekendste dravers waren Johanna III, David A en Fanny. In de jaren dat David A voor de De Goedes draafde, won het dier een totale som van f7270. De merrie Fanny behaalde een twintigtal prijzen en een vijftigtal premies. Haar dood was heftig nieuws op zaterdag 25 mei 1907: 'Zij is gestorven Woensdagmorgen, terwijl

Draver voor een wedstrijdsjees met daarop Arian de Goede, ca. 1875.

Jockeypet van Gerardus Johannes de Goede, zie onder.

G.J. de Goede haar afstapte voor de sulky, dus voor haar strijdtuigje, waar voor zij altoos mededong. Fanny was een der afstammelingen van oude Tabor, evenals meer afstammelingen van dezen, een der snelste inlandsche paarden op korte baan. Jammer, dat het nooit is mogen gelukken veulens van haar te fokken.'

Voor Gerardus Johannes de Goede (1884-1943) was de harddraverij ook een liefhebberij. Hij was pas achttien jaar toen zijn vader overleed en hij de zorg kreeg voor zijn moeder en de boerderij 'De Uitvlucht' in de Purmer. Dat weerhield hem er echter niet van heel veel tijd aan zijn paarden te besteden. Gerardus was een goede ruiter en reed zelf wedstrijden, zoals met zijn draver Johanna III, die zich mocht verheugen in een grote landelijke populariteit. De Provinciale Noordhollandsche Courant schreef op 18 augustus 1920: 'Purmer. De bekende harddraver Johanna van de familie De Goede viel Vrijdagmiddag plotseling voor het rijtuig doodneder. Het toeval wilde, dat zijn meesteres, mevrouw De Goede te Twisk, die juist naar het station Kwadijk was gebracht, den laatsten rit met hem heeft gemaakt. Alzoo getrouw tot aan den dood.'

Julius de Goede

Draver Fanny voor een 'moderne' sulky met daarop Gerardus Johannes de Goede, ca. 1900.